

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Типолошки приступ димензијама идеолошке оријентације“
Кандидат: мр Алија Селимовић

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовео комисију</p> <p>Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду, 13.06.2014.</p>
<p>2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>др Снежана Смедеревац, редовни професор за ужу научну област Психологија, 25.03.2011., Филозофски факултет у Новом Саду, ментор др Миклош Биро, редовни професор за ужу научну област Психологија, 21.05.1992., Филозофски факултет у Новом Саду др Петар Чоловић, доцент за ужу научну област Психологија, ?, Филозофски факултет у Новом Саду др Лазар Тењовић, доцент за ужу научну област Психологија, 1.11.2011., Филозофски факултет у Београду</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме:</p> <p>Алија, Хајро, Селимовић</p>
<p>2. Датум рођења, општина, држава:</p> <p>11.12.1978. Зворник, Зворник, Босна и Херцеговина</p>
<p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив</p>
<p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија</p>
<p>5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:</p> <p>Филозофски факултет Универзитета у Тузли, „Испитивање ауторитарности код студената по концепту Боба Олтемајера“, 12.2.2009.</p>

6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Психологија

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Типолошки приступ димензијама идеолошке оријентације

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација написана је у складу с класичним истраживачким форматом. Први део дисертације посвећен је разматрању теоријских тема релевантних за проблем истраживања, а други део је емпиријски и обухвата приказ спроведеног истраживања. Теоријски део структуриран је као преглед релевантних приступа концепту идеологије. Овај део дисертације садржи шест поглавља, у којима кандидат разматра концепт идеологије у контексту друштвених ставова, типова вредности, Теорије поларитета, персонолошке парадигме и формулише истраживачке проблеме који се у овом контексту могу поставити.

Емпиријски део садржи поглавља *Метод*, *Резултати*, *Дискусија* и *Литература*. У одељку *Метод* детаљно су описани узорак испитаника и узорак варијабли у истраживању, те начини обраде података. Одељак *Резултати* структурисан је у шест пододељака. У првом делу приказани су резултати анализе упитника Великих пет плус два, у другом кластер анализа у простору првог реда, у трећем је пажња усмерена на анализу Упитника вредности, у четвртном на испитивање релација између типова личности и вредности, у петом су анализирани релације типова личности и друштвених ставова и идеолошких оријентација, а у шестом су приказане анализе релација идеолошке оријентације, особина личности и политичког понашања. У одељку *Дискусија* кандидат је посветио пажњу добијеним резултатима, тумачећи их у контексту релевантних референтних теоријских оквира, али је у завршним разматрањима отишао корак даље и пружио осврт на добијене резултате, који отвара значајна нова истраживачка питања у овој области.

Дисертација је написана на 185 страна, садржи 29 табела, 5 графикана и 257 библиографских јединица.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Теоријски део кандидат је започео приказом одређења појма идеологија, кроз унидимензионалне и мултидимензионалне моделе. Затим је конструкт идеологије разматрао кроз модел структуре друштвених ставова и Ајзенков модел структуре друштвених ставова, наглашавајуће проблеме који се јављају у одређењу броја и природе базичних димензија друштвених ставова. Након тога кандидат је приказао типове вредности, а посебно Шварцову теорију универзалних садржаја и структуре вредности. Окосницу теоријског дела чини Томкинсова теорија поларитета, с акцентом на разликама између хуманистичке и нормативистичке оријентације. На крају, кандидат презентује основне проблеме у контексту димензионалног и типолошког приступа у оквиру психологије личности, који пружају референтни оквир за истраживање спроведено у емпиријском делу дисертације. Теоријски део је написан компетентно, у складу с проблемским приступом у писању научних радова.

Одељак Метод написан је у складу с важећим стандардима у емпиријским истраживањима и садржи веома прецизан и детаљан опис истраживачких процедура. Кандидат је описао узорак испитаника, примењене инструменте, поступак испитивања и методе анализе и обраде података.

Приказ резултата истраживања кандидат почиње анализом примењених инструмената. Након тога приказани су резултати кластер анализе у домену инструмента за процену личности и поступци за валидацију добијених кластера. У циљу испитивања релација између конструката примењене су анализа варијансе, каноничка дискриминациона анализа и логистичка регресиона анализа. Овај одељак је такође написан у складу с највишим научним стандардима.

Одељак Дискусија представља важан научни допринос у објашњењу природе идеолошких оријентација и веза с базичним детерминантама, као што су особине личности. На крају кандидат пружа објашњење за разлике које су добијене између идеолошких оријентација и гласачког понашања.

Комисија закључује да су сви елементи дисертације написани у складу с научним стандардима.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

- M51 Selimović, A.,** Tomić Selimović, Lj., Hasković, M. (2012). Validacija egzistencije faktora drugog reda u Cattellovom inventaru ličnosti 16PF. *Primenjena Psihologija*, 4, 319-335.
- M53 Selimović, A.,** Tomić Selimović, Lj., Hasković, M., Emić, E. (2012). Relacije između autoritarnosti, sociodominantne orijentacije i konvencionalizma. *Godišnjak za Psihologiju*, 9 (11), 83-100.
- M53 Emić, E.,** Tomić Selimović, Lj., **Selimović, A.** (2013). Bazične dimenzije ličnosti uspješnih i neuspješnih studenata. *Naša Škola*, 65(235), 45-62.
- M45 Tomić, Lj., Selimović, A.,** Emić, E. (2011). Depresivnost i perfekcionizam: Prilog provjeri modela adaptivnog i neadaptivnog perfekcionizma. *Zbornik radova, Filozofski fakultet Univerzitet u Tuzli*, 34 (11), 421-438.
- M45 Selimović, A.,** Tomić, Lj., (2011). Evaluacija koncepta desničarske autoritarnosti Boba Altemeyera. *Zbornik radova, Filozofski fakultet Univerzitet u Tuzli*, 34 (11), 379-400.
- M45 Selimović, A.** (2010). Relacije između autoritarnosti i Big Five modela ličnosti. U: Stojiljković, S., Stefanović-Stanojević, T., Marković, Z. (Ured.). *Obrazovanje, ličnost i rad – elementi multikulturalnosti u primenjenoj psihologiji*. (37-53). Niš: Filozofski fakultet

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања спроведеног у оквиру ове докторске дисертације могу се, према значају, поделити на оне који имају важне импликације за психологију личности и оне који имају важне импликације за проучавања идеолошких оријентација. Кластер анализом димензија упитника Великих пет плус два добијена су три препознатљива типа: хиперконтролисани, резилијентни и хипоконтролисани тип. Овај резултат је веома значајан јер указује на идентификовање оних типова личности који се уобичајено препознају у оквиру типолошке парадигме, независно од примењеног теоријског оквира. Такође, резултати ове студије су показали да

постоји повезаност идеолошке оријентације с типовима личности. Утврђене су значајне и систематичне релације између вредносних профила и личности испитаника. Резилијентни тип личности се углавном везује за кластере вредности “отвореност за промене“ и „сопствено одрицање“ док се хипоконтролисани испитаници углавном вежу за кластер вредности “самоунапређење“. Од социодемографских варијабли само се узраст показао релевантним за преференцију вредности. Међутим, систем предикторских варијабли састављен од димензија личности, друштвених ставова, вредности и скале нормативистичко-хуманистичке оријентације показао је веома скроман допринос у објашњавању политичке оријентације. Резултати су наметнули претпоставку да на избор политичких странака делују неки нерегистровани фактори. Потенцијални гласачи најмање су толерантни према партијама које су перципиране као главни ривали префереиране партије. Према испитаницима основни мотив код избора политичких странака лежи у политичком програму и лидеру странке мада тај налаз треба узети са опрезом, јер је анализа програма политичких странака показала да се ови програми у суштини према декларисаним циљевима не разликују.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање које представља окосницу ове докторске дисертације има веома важне импликације на концептуални статус важних друштвених феномена, као што су идеолошке оријентације. Резултати истраживања приказани су прегледно и јасно. Резултати су протумачени у контексту примењених референтних оквира. Кандидат је приказао компетенцију у процесу повезивања добијених резултата са значајним теоријским темама у оквиру психологије као науке, али и с друштвеним процесима, чиме је демонстрирао важност психологије у објашњењу ширих друштвених феномена, као што је, у овом случају, гласачко понашање.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме

2. Дисертација садржи све битне елементе

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Истраживања релација типова личности и идеолошких димензија представља новину у покушају објашњења конструкта идеолошке оријентације. Основно питање које проистиче из таквог приступа јесте да ли су само поједине димензије личности важне за објашњење идеолошке оријентације или је пак важна специфична конфигурација особина која се налази у основи одређених типова личности. Такође, дисертација пружа важан допринос у објашњењу различитих идеолошких оријентација.

Кандидат је идентификовао и основне проблеме у разликовању идеолошке оријентације и гласачког понашања, који могу представљати окосницу будућих истраживања у овој области.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Дисертација нема недостатака који би утицали на релевантност добијених резултата. Међутим, свако истраживање сложених феномена суочено је с ризиком да су операционализације испитиваних конструката различитог квалитета. Провера психометријских карактеристика Томкинсове скале поларитета указала је на могућност да скала недовољно диференцира особе на континууму нормативизам-

хуманизам. Ајзенкова скала социјалних ставова такође је показала структуру која одступа од претпостављене. Овакве врсте слабости су уобичајене у процесу испитивања психолошких феномена, а кандидат их је идентификовао и резултате интерпретирао у складу с потребом за опрезом, који налажу такве ситуације.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже да се докторска дисертација мр Алије Селимовића под називом „Типолошки приступ димензијама идеолошке оријентације“ прихвати, а кандидату одобри одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

др Снежана Смедеревац, редовни професор за ужу научну област Психологија, ментор

др Миклош Биро, редовни професор за ужу научну област Психологија, Филозофски факултет у Новом Саду

др Петар Чоловић, доцент за ужу научну област Психологија, Филозофски факултет у Новом Саду

др Лазар Тењовић, доцент за ужу научну област Психологија, Филозофски факултет у Београду

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.